

AVANTAJELE ȘI DEZAVANTAJELE IMPLEMENTĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA A SISTEMULUI DE PENSII MULTIPILON

Mihaela BURDUJA, studentă,
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: Ina ODINOKAIA, dr., conf. univ.

Abstract: *The pension system in the Republic of Moldova operates under the scheme of the solidarity pension system. The pension system has a considerable role in ensuring a decent living for the population. The reform of the current pension system involves the implementation of a cumulative pension system where social security contributions are invested instead of being immediately spent for the payment of benefits to current pensioners. The effective implementation of the voluntary pension system in the Republic of Moldova would, according to experts, bring a number of important benefits to the entire national economy. At the same time, within the private pension system, social contributions are invested using financial markets, which thus obtain a significant impetus as a result of the pension system reform, and the development of the financial market is positively associated with economic growth.*

Keywords: *private pension, non-state funds, piling, retirement reform, law, old people.*

Ideea de pensie privată nu este nouă. Țări precum Chile, Irlanda, Suedia, Olanda au implementat cu succes sistemul de pensii private de peste 3 decenii. De altfel, prima schemă de pensie privată a fost documentată în Germania secolului XVII.

Deși, în majoritatea cazurilor, puterea financiară oferită de pensie este mai mică decât cea oferită de un salariu pentru o slujbă cu timp întreg, acest fapt este contrabalansat de surplusul de timp liber, mai marea libertate de opțiune și posibilitatea urmării unor pasiuni personale de care beneficiază persoanele în vârstă. Aceste argumente au dus la schimbarea viziunii pe care umanitatea o are despre bătrânețe și, inevitabil, la determinarea unui rol bine stabilit în societatea actuală pentru venitul acordat pensionarilor, pensia. În principiu, ideea de bază a pensiei este de a asigura unei persoane o bătrânețe liniștită și cât mai lipsită de griji, în virtutea anilor petrecuți în câmpul muncii și a contribuțiilor (voluntare sau obligatorii) făcute de-a lungul timpului în acest sens.

România este un bun exemplu în acest sens: ieșirea oficială din comunism s-a petrecut în 1989, iar o lege clară și aplicabilă pentru sistemul multipilon de pensii a fost instituită abia în 2006, deși e demn de menționat că au existat alte două încercări spre a legaliza acest domeniu, ambele însă nereușite, în principal pentru că nu au existat destui „jucători” dispuși să intre pe o piață guvernată de asemenea legi. Problema legiferării este la fel de stringentă și astăzi, cu mențiunea că de data aceasta există companii interesate în domeniu și care fac presiuni spre o cât mai rapidă reglementare și sedimentare a legilor privind sistemul privat de pensii spre a-și putea începe activitatea [8, p. 20].

După cum bine știm protecția socială prevede două căi de realizare a dreptului constituțional la protecție socială: protecția statală și protecția nestatală [7, p. 34].

Fondurile nestatale de pensii sunt de două tipuri:

- **Fondurile de pensii private ramurale (închise)** [7, p. 35] sunt create de către patroni cu scopul atragerii și menținerii în activitate a forței de muncă, în special în ramurile cu locuri de muncă în condiții nocive și grele. Patronul pe termenul contractului individual de muncă sau al contractului colectiv de muncă, încheie un contract cu un fond privat de pensii în vederea acordării unor pensii suplimentare angajaților săi, după care ei transferă regulat contribuțiile din fondul de salarizare în acest fond. În fondul privat de pensii se deschide câte un cont pentru fiecare participant în care, în toată perioada de activitate, se înregistrează cotele depuse. Fondurile private de pensii au statut de organizații necomerciale, care acumulează contribuții și efectuează plăți sub formă de pensii în temeiul condițiilor prevăzute în contract.
- **Fondurile de pensii sub formă de depuneri particulare** [7, p. 35] se autofinanțează în exclusivitate de către participanții (angajații), care își asumă personal riscurile legate de depunerile efectuate. Aceste sisteme activează pe principiul benevol. Republica Moldova se află în prezent în etapa incipientă a creării unui sistem privat de pensii. La 25 martie 1999 în Republica Moldova a fost adoptat primul act normativ ce reglementează activitatea fondurilor private de pensii – Legea cu privire la fondurile nestatale de pensii. Prezenta Lege determină modul de constituire, funcționare și încetare a activității fondurilor private de pensii. Fondurile nestatale de pensii se înființează pe principii benevole, cu scopul ameliorării situației materiale a cetățenilor la bătrânețe prin plata pensiei suplimentare. Fondul își desfășoară activitatea independent de sistemul public de asigurări sociale obligatorii. Fondurile sunt de tip închis și de tip deschis. Fiecărui beneficiar al fondului i se deschide un cont de pensie, ce reflectă depunerea contribuțiilor, încasarea venitului investițional. Mijloacele reflectate în contul de pensie constituie proprietatea beneficiarului.

Potrivit Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPFI), procesul de dezvoltare a fondurilor de pensii facultative, în calitate de instrument de obținere a unor venituri suplimentare de către participanți la momentul pensionării și, respectiv, de stimulare a creșterii economice, stagnează la etapa de creare a 3 fonduri nestatale de pensii și licențierea unui manager al activelor fondului. Cele 3 fonduri de pensii sunt:

- FNP „Primul fond de pensii”;
- FNP „Asigurare socială privată”;
- FNP „Prime Exim – Asint”.

Pentru a se găsi o soluție pentru Republica Moldova în fața unei perspective neplăcute, aceea a unor pensii tot mai mici, a fost gândit de Banca Mondială un nou sistem, care adaugă la pensia gestionată de stat încă două grupuri, ambele private, dintre care unul obligatoriu, iar altul facultativ.

Aceste grupuri de pensii au primit denumirea de „piloni”, care sprijină astfel întregul sistem. Astfel, conform recomandărilor Băncii Mondiale, reforma pensiilor se referă la:

- *pilonul I: pensia de stat, așa cum o cunoaștem acum;*
- *pilonul II: pensia obligatorie, administrată de o firmă privată;*
- *pilonul III: pensia facultativă, administrată tot de o firmă privată.*

CNPF susține că „de vină pentru nefuncționalitatea fondurilor de pensii private ar fi cadrul legal existent și care necesită a fi revizuit, pentru că generează situații de risc atât pentru fondurile de pensii, cât și pentru participanții acestora”. Potrivit Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebankare pentru anii 2018-2022, CNPF prognozează ca în următorii ani să definitiveze și să aprobe Legea privind fondurile de pensii facultative și cadrul normativ aferent. De asemenea, intenționează să elaboreze proiectul de Lege privind organizarea și funcționarea sistemului de plată a pensiilor facultative precum și Legea privind Fondul de garantare a contribuțiilor în sistemul de pensii facultative [2].

În privința aprecierii reformei de pensionare din cadrul Republicii Moldova, este dificilă menționarea a numeroase aspecte pozitive, din simplul motiv că acestea nu prea există [4, p. 89]. În perioada când s-a adoptat Legea cu privire la pensiile de asigurări sociale de stat din 14.10.1998, un șir de elemente într-adevăr corespundeau perioadei de atunci, cum ar fi: condițiile de acordare a pensiilor, mărirea pensiilor, salariilor în raport cu nivelul prețurilor era o situație acceptabilă, același lucru nu se poate de spus și în prezent.

Voi desluși în continuare cele mai importante aspecte *pozitive* introducerii în sistemul de pensii actual a sistemului de pensii multipilon:

- a) un prim avantaj ar fi acela prin care se va institui pensia privată facultativ în sistemul de pensionare de stat actual, ceea ce va permite să obținem o pensie indiferent de situația sistemului de pensii de stat.
- b) pensia de stat va fi garantată în mare măsură de contribuțiile pe care o să le investim în Fondul de pensii, astfel încât rezultă că pensia de stat nu va influența în nici o măsură pensia privată.
- c) în cadrul sistemului de pensii private vor exista conturi individuale care vor asigura sumele de bani cu care se va contribui, fiind direct proporționale cu eforturile.
- d) un alt element important este faptul că persoana care beneficiază de acest serviciu va putea singură să își stabilească opțiunile contribuției și perioada pentru care se dorește colaborarea cu acest Fond de pensii privat.
- e) deponentul are dreptul să primească trimestrial informații cu privire la starea contului de pensie [1].
- f) se va institui un sistem de pensii sustenabil și atractiv care va avea repercusiuni pozitive asupra economiei naționale, reducând din amploarea unor fenomene nedorite, cum ar fi „salariile în plic”, economia tenebră etc. [3].
- g) notele analitice susțin importanța introducerii Pilonului II pentru asigurarea sustenabilității sistemului de pensii în Republica Moldova. Acesta presupune di-

reționarea unei părți din contribuțiile plătite în sistemul redistributiv (pilonul I) către un sistem bazat pe acumulare (pilonul II). Astfel, resursele respective nu sunt redirecționate pentru prestările în fondul asigurărilor sociale, ci sunt deposite în conturile individuale ale contribuabililor, investite în instrumente financiare sigure și rambursate la atingerea vârstei de pensionare [5, p. 18].

Populația nu are încredere în fondurile de pensii private, de multe ori neștiind cauza. Însă considerându-se că anume două aspecte trebuie de luat în calcul, și anume:

În primul rând, există o concurență serioasă din partea sectorului bancar, care oferă posibilități de deschidere a conturilor de depozit, prin care populația poate, practic, când dorește, să-și retragă, parțial sau integral, banii din cont. Acest lucru este mai complicat în cazul asigurărilor facultative, deoarece contractul e încheiat pe termen lung – de la 10 până la 35 de ani, ceea ce, pur și simplu, sperie populația să-și încredințeze economiile unei instituții, despre care se cunoaște prea puțin. În al doilea rând, este o problemă de mentalitate, de planificare financiară, care, pentru cetățenii noștri, este mai degrabă „terra incognito”, adică un rol mare îl are mediatizarea transparentă și factorul timp [4, p. 92].

În continuare vă voi prezenta aspectele *negative*:

1. cadrul normativ care reglementează activitatea Fondurilor de pensii facultative practic deocamdată nu există, doar la momentul actual este Legea din anul 1999 cu modificările ulterioare din 2017, însă în decursul a 10 ani a suferit 5 modificări și acelea nu prea semnificative.
2. practic sistemul de pensii multipilon este inexistent, au fost înregistrate 3 fonduri de pensii private însă nici acestea nu desfășoară nici o activitate.
3. factorii care au determinat această stagnare sunt, pe de o parte, lipsa de interes din partea populației (veniturile mici ale populației nu permit direcționarea unei părți din salariu spre aceste fonduri), iar pe de altă parte, insuficiența motivației pentru angajatori și pentru persoanele fizice care participă la aceste fonduri [3].
4. faptul că există în momentul de față în țară un nivel inadecvat și instabil al pensiilor amplifică și posibilitatea ca sistemul multipilon să nu facă față cerințelor și exigențelor stabilite pentru a avea un potențial de dezvoltare economic.
5. un alt aspect este situația demografică [4, p. 90] – sporul natural negativ și procesele de emigrație au modelat evoluția demo-socio-economică nu numai prin reducerea resurselor umane, dar și prin accelerarea procesului de îmbătrânire a populației. Cu referință la situația Republicii Moldova, există diferențe, de care necesită a se ține cont, dat fiind faptul că studiile științifice ale demografilor din țară denotă că procesul de îmbătrânire se produce în mod mai accelerat decât în statele industrializate. Spre exemplu, Franței i-au fost necesari 80 de ani, Belgiei – 70 de ani, Suediei – 50 de ani pentru ca coeficientul de îmbătrânire demografică să evolueze de la 8% până la 12%. În Republica Moldova, ponderea numărului persoanelor vârstnice, în mai puțin de 30 de ani, a evoluat de la 7,7% (1959), 10,7% (1980), 12,6% (1989), 13,6% (2000),

14,4% în 2010, 17,7% în anul 2018, concomitent reducându-se ponderea persoanelor tinere, în special a copiilor în vârstă de până la 15 ani. Comparativ cu anul 2014, numărul tinerilor s-a redus de la 22,0% la 01.01.2014, până la 19,8% la 01.01.2018.

6. un alt aspect contra reformei de pensionare a Republicii Moldova îl constituie și diferențierea dintre anumite categorii de beneficiari de pensii, anume judecătoria, funcționarii publici, demnitarii, procurorii; anume condițiile stabilirii pensiei diferă față de alți cetățeni. Anume, diferențierea prea mare a mărimii pensiei ar putea fi direcționată de către stat către categoriile de populație care ar avea mai mare nevoie de aceasta și anume în susținerea grupei de pensionari invalizi, dat fiind faptul că aceștia din urmă dispun de pensii destul de mici, sub minimumul de existență [4, pp. 91-92].
7. de asemenea, trebuie luat în considerare faptul că privatizarea parțială a sistemului public de pensii (introducerea Pilonului II) conduce inevitabil la o pierdere a protecției sociale, în contextul în care deja există o serie de probleme de gen în societate, a căror rezolvare nu constă doar în reformarea sistemului de pensii. Indiferent de reforma aplicată, toate inegalitățile existente între femei și bărbați pe piața muncii, tind să se amplifice după pensionare, într-o perioadă care oricum este caracterizată de un grad mai mare de sărăcie și vulnerabilitate [6, p. 18].

Modernizarea sistemului de pensii este o problemă care necesită soluționarea cât mai grabnică. Autoritățile trebuie să acorde o atenție specială acestui aspect important al protecției sociale, prin studierea experienței mondiale. Pentru Republica Moldova, cel mai binevenit ar fi sistemul de pensii bazat pe trei piloni (al doilea și al treilea se administrează în sistem privat): Pilonul I obligatoriu – pensia oferită de Guvern, care acoperă minimumul veniturilor necesare traiului. Pilonul II obligatoriu – administrarea privată a unei părți din contribuția plătită pentru pensie de angajator și angajat (sistem de pensii ocupaționale). Pilonul III opțional – pensia suplimentară creată din contribuția angajatului, măbind veniturile la pensie. În paralel, este utilă și încurajarea economiilor private prin extinderea facilităților fiscale asupra asigurărilor de viață. În special, este vorba despre asigurările de viață cu acumulare de capital. Noutatea acestei posibilități a fost lansată încă în anul 2004, când compania austriacă Grawe și-a început activitatea pe piața republicii, rămânând, până în prezent, unica companie care oferă asemenea servicii populației. Conform estimărilor economiștilor, doar 0,6% din populație reprezintă astăzi clienții programelor de asigurare de viață cu acumulare de capital.

Bibliografie:

1. Legea privind fondurile nestatale de pensii. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 87-89 din 12.08.1999
2. Legea pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a pieței financiare nebankare pe anii 2018/ 2022 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 321-332 din 24.08.2018, anexa nr. 1 și anexa nr. 2

3. Hotărârea pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.108 din 03.12.1998.
4. PETROLA, A. Reforma de pensionare în Republica Moldova: avantaje și dezavantaje. In: *Economica*. 2012, nr. 1 (79), p. 89
5. LUPUȘOR, A. Prețul solidarității între generații și modelul optim de reformă a sistemului de pensionare. Centru Analitic Independent „Expert-Grup”, 2012
6. CIOBANU, C., VĂILEANU, C. *Reformarea sistemului de pensii prin prisma Egalității de Gen*. Notă Analitică. 2013
7. ROMANDAȘ, N., PROCA L., ODINOKAIA I. *Dreptul protecției sociale*. Chișinău: Foxtrot, 2011
8. Raportul de condamnare a comunismului și consecințele sale. In: ȘCOALA MEMORIEI. 2008, Fundația Academia Civică, 2009 [online] [citat 08.04.2019]. Disponibil: <http://www.memorialsighet.ro/18-decembrie-2016-10-ani-de-la-raportul-de-condamnare-comunismului/>.